

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO
Į S A K Y M A S

DĖL VALDORFO PEDAGOGIKOS LIETUVOJE KONCEPCIJOS

2004 m. gegužės 17 d. Nr. ISAK-761
Vilnius

Remdamasis Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 2003 m. balandžio 9 d. nutarimu Nr. 1.9.07-M1-11,
t v i r t i n u Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepciją (pridedama).

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS

ALGIRDAS MONKEVIČIUS

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
švietimo ir
mokslo ministro 2004 m.
gegužės 17 d.
įsakymu Nr. ISAK-761

VALDORFO PEDAGOGIKOS LIETUVOJE KONCEPCIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Valdorfo pedagogikos Lietuvoje koncepcija parengta siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. spalio 30 d. įsakymą Nr. 1446 „Dėl netradicinio ugdymo koncepcijos“.

2. Šios Koncepcijos tikslas – pateikti Lietuvos Valdorfo mokyklos* (toliau vadinama Valdorfo mokykla) sampratą, apibrėžti jos principines nuostatas, struktūrą, ugdymo ir valdymo organizavimo ypatumus, nurodyti mokyklos paskirtį ir vietą Lietuvos švietimo sistemoje, sudaryti teisinės prielaidas visaverčiam Valdorfo pedagogikos funkcionavimui Lietuvoje.

3. Valdorfo mokyklos veikla grindžiama Valdorfo pedagogika, kurios esminės nuostatos atitinka demokratinius bei humanistinius Lietuvos reformuojamos mokyklos principus.

4. Savo veikloje Valdorfo mokykla vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais, Netradicinio ugdymo koncepcija, šia Koncepcija.

II. UGDYMO TIKSLAS IR SIEKIAI

5. Pagrindinis Valdorfo mokyklos tikslas – išugdyti harmoningą, laisvą ir atsakingą asmenybę, nusiteikusią nuolat mokytis, tobulėti, gebančią kelti sau prasmingus asmeninio, visuomeninio bei profesinio gyvenimo tikslus, pajėgią integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, susiformavusią įsisąmonintą humanistinių vertybių sistemą ir pasiryžusią ją grįsti savo gyvenimą.

6. Įgyvendindama šį tikslą, Valdorfo mokykla siekia:

6.1. sukurti vaikystės poreikius atliepiančią, vaiką puoselejančią aplinką, kurioje galėtų laisvai ir harmoningai skleistis visos jo galios;

6.2. suteikti vaikui prasmingų žinių, lavinti jo įgūdžius bei kompetenciją, reikalingą visavertei asmens integracijai į šiuolaikinės visuomenės gyvenimą;

6.3. padėti pagrindus moralios asmenybės formavimuisi, siejant ugdymo procesą pirmiausia su pedagogo asmenybe, jo nuostata mokytis, tobulėti;

6.4. visokeriopa skatinti vaikų saviraišką, padėti jiems suvokti ir plėtoti savo kūrybines galias;

6.5. sudaryti sąlygas vaikui mokytis laisvai reikšti savo mintis, kritiškai mąstyti, atsakingai spręsti ir savarankiškai veikti;

6.6. padėti vaikams išsaugoti ir gilinti ryšį su gimtuoju kraštu bei atvirumą pasauliui, atskleidžiant juos supančios gamtos grožį, atveriant lietuvių tautos ir pasaulinės kultūros lobynus;

6.7. realius augančio vaiko poreikius laikyti lemiamu kriterijumi keliant mokymosi uždavinius, parenkant ugdymo turinį bei būdus;

6.8. ugdymo procese išlaikyti pusiausvyrą tarp intelektualinių, meninių ir praktinių ugdymo aspektų;

6.9. mokyklos darbą organizuoti taip, kad mokykla būtų atvira kūrybinei asmens iniciatyvai, laiko dvasiai;

6.10. puoselėti geranoriškus, pagarba bei tolerancija grindžiamus mokinių, mokytojų bei tėvų tarpusavio santykius;

6.11. telkti mokyklos bendruomenę, puoselėti tėvų bei mokytojų saviraišką, skatinančią vaikus aktyviai ir kūrybiškai dalyvauti socialiniame gyvenime;

6.12. kurti mokyklą, kurios organizacinė struktūra, valdymas, kultūra sudarytų darnią visumą, atspindinčią mokyklos misiją, jos filosofiją, tarnautų išsikeltų tikslų įgyvendinimui;

6.13. sudaryti sąlygas vaiko pilietinei savimonei formuotis, talkinti taikios ir darnios Lietuvos, Europos bei pasaulio visuomenės kūrimuisi.

III. PAGRINDINĖS VALDORFO PEDAGOGIKOS NUOSTATOS

7. Valdorfo pedagogika remiasi toliau nurodytomis vertybėmis, į kurias orientuojamasi keliant ugdymo tikslus bei renkantis įgyvendinimo būdus.

7.1. Suderinta visų vaiko galių plėtra – žmogiškojo potencialo išsaugojimo garantas.

Visavertės asmenybės raidai reikia intelektualinių, meninių bei technologinių ugdymo būdų dermės, kuri laiduotų darnią vaiko psichikos raidą ir tausotų jo sveikatą. Siekiant išugdyti asmenybę, gebančią savarankiškai veikti, spręsti iškylančias problemas ir imtis atsakomybės už savo gyvenimą, turi būti lavinami visi jos pradai: mąstymas, atmintis, vaizduotė, jausmai, fizinės galios. Svarbu ne tik parengti vaiką sėkmingai integracijai į dabartinės visuomenės gyvenimą, bet ir puoselėti jį kaip būsimą visuomenės kūrėją – jis turi išlikti žmogumi, turinčiu ne tik aukštą intelektą, bet ir jautrią širdį, turėti jėgų bei noro kilniai gyventi ir kurti.

7.2. Visybiniis pasaulio suvokimas – prasmingos veiklos pagrindas.

Kad žmogus galėtų suprasti šių dienų gyvenime vykstančius pokyčius, kad jo sprendimai būtų savarankiški, brandūs ir atsakingi, asmuo turi suvokti aplinką ir pasaulį kaip integralią visumą. Pateikiant dalykines žinias atskleidžiama dalyko esmė, išskirtinumas, jo vieta ir paskirtis bendresniame kontekste. Vaikui leidžiama netrikdomam stebėti reiškinių, aprašyti savo stebėjimus, meniškai juos interpretuoti, skatinama savarankiškai ieškoti dėsningumų. Visa tai pratina mokinių nepraslysti reiškinių paviršiumi, moko susitelkti, puoselėja nuodugnaus studijavimo įgūdžius, padeda žinias paversti mokėjimais. Ne tiek svarbu, kad vaikas sukauptų daug informacijos, kiek tai, kad jis išsiugdytų savarankiško mokymosi įgūdžių, išmoktų orientuotis gausioje informacijos jūroje, išvelgtų pavienių faktų seka atsiskleidžiantį procesą, perprastų jo esmę.

7.3. Žinių įvairovės svarba.

Valdorfo pedagogikoje informacijos didėjimo problemą stengiamasi išspręsti nesiaurinant mokomųjų dalykų apimties. Dalykinių žinių įvairovė svarbi keliais aspektais. Pirmia, kiekvienas dalykas savitai stimuliuoja vidinių vaiko galių sklaidą. Antra, vaikui svarbu išbandyti jėgas įvairiose srityse, susipažinti su įvairiais dalykais ieškant to, kas būtų jam artimiausia. Mokiniui sudaroma galimybė mokykloje įgyti bendrąjį išsilavinimą, sprendimą dėl profilio pasirinkimo atidedant vėlesniam laikui. Asmenybės branda – būtina sąlyga, kad šis sprendimas būtų sąmoningas ir atsakingas, padarytas išsiklausant į vidinius poreikius, gebant realiai įvertinti savo galimybes. Be to, žinių įvairovė – būtina pasaulio visybinio suvokimo formavimosi prielaida.

7.4. Patirti, jog mokymasis teikia džiaugsmą – tai gauti paskatą mokytis visą gyvenimą.

Valdorfo mokykloje viskas – pradedant joje kuriama šilta bendravimo aplinka, baigiant ugdymo turiniu ir metodais – orientuota į siekį uždegti vaiką meile mokslui, suteikti jam paskatą ugdytis, puoselėti mokymosi motyvaciją. Siekiama, kad kiekviena pamoka būtų prasminga vaiko dabarčiai ir ateičiai – mokomi dalykai būtų glaudžiai siejami su gyvenimu, vaiko patirtimi. Žinios pateikiamos ne „sukramtytos“, bet leidžiama vaikui pačiam „skanauti“ atradimą. Stengiamasi išsaugoti vaiko žinių troškulį, palaikyti jo siekį tobulėti, pranokti save, tenkinti estetinius poreikius, užtikrinti ne tik fizinį, bet ir psichologinį saugumą, suteikti galimybę patirti atradimo džiaugsmą – nuostatos mokytis visą gyvenimą pagrindą.

7.5. Pilietinė savimonė – sudedamoji brandžios asmenybės dalis.

Tik asmenybė, kuri visa esybe jaučiasi savo gimtojo krašto, kultūros, ją supančio pasaulio dalimi, gali būti iš tiesų atsakinga už juos, savo gyvenimą ir veiklą susieti su jų puoselėjimu. Todėl Valdorfo pedagogikoje pilietinės savimonės formavimuisi teikiama ypatinga reikšmė. Atsakomybės jausmas prabunda, kai asmuo nuodugniai suvokia savo sąsajas su kitais žmonėmis, aplinka, kurioje gyvena. Kiekvienas dalykas dėstomas stengiantis atskleisti šias sąsajas. Principas „nuo visumos prie atskirybės“, kuriuo vadovaujamosi dėstant medžiagą pradinėse klasėse, padeda suvokti pasaulio vientisumą ir save kaip visumos dalį. Nuo mažų dienų vaikas pratinamas suvokti kontekstą, kuriame gyvena, savo vietą ir vaidmenį jame. Vaiko aplinka, šalis, kurioje jis gyvena, žmonės, jų darbai ir lūkesčiai – visa tai tampa jo savasties dalimi. Šitaip pilietinė savimonė tampa neatsiejama asmens pasaulėvokos dalimi.

7.6. Vaikystė – savarankiška vertybė.

Laisvojo ugdymo požiūriu vaikystė yra gražiausias žmogaus gyvenimo tarpsnis. Todėl Valdorfo pedagogikoje svarbus ne tik ugdymo rezultatas, bet ir vaiko patiriami kasdieniai išgyvenimai. Siekiama, kad vaikas galėtų eiti į mokyklą be baimės, mokymosi procesas teiktų jam džiaugsmo, mokomoji medžiaga atitiktų vidinius augančio žmogaus poreikius. Stengiamasi sukurti mokykloje tokią aplinką, kurioje vaikas galėtų būti atviras, jaustųsi saugus, suprastas ir išklausytas, padrašintas saviraiškai, kur netvyrotų įtampa, vyrautų draugystės, o ne konkurencijos aplinka.

7.7. Socialinių santykių darna.

Darnūs socialiniai santykiai klasėje, mokykloje, visuomenėje – viena pagrindinių vertybių, į kurias orientuojamosi Valdorfo pedagogikoje. Siekiama, kad mokyklos netaptų elitinės, į mokyklą būtų priimami įvairių socialinių sluoksnių, skirtingų gabumų vaikai. Nepaisant visų skirtumų, vaikai išmoksta darniai gyventi ir dirbti kartu, surasti juos vienijančius dalykus. Sveiki ir darnūs socialiniai santykiai tampa įgūdžiu ir vertybe ateičiai.

Klasėse gali būti integruojami ir specialiųjų mokymosi poreikių turintys vaikai. Jų asmenybės sklaidą palankiai veikia draugiška bendramečių apsuptis, o ir kiti vaikai mokosi pakantumo, empatijos, suvokia, jog ir silpniau besimokantysis yra savaip ypatingas, vertas pagarbos. Taip mokomasi gerbti kiekvieną nepriklausomai nuo jo gebėjimų, iškeliami kiekvieno privalumai. Vaikui svarbu jaustis dalimi kolektyvo, kuriame jo dalyvavimas, siekiant bendro tikslo ir rezultato, yra reikšmingas. Laikoma, kad kiekvieno požiūris ir nuomonė yra vienodai svarbūs ir niekas neturi pasyviai pasiduoti grupės įtakai.

Siekiama, kad vaikas išsiugdytų įgūdį aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime, pastebėti ir pagal išgales padėti sprendžiant socialines problemas; patirti, kad ir vieno žmogaus pastangos gali daug ką pakeisti.

Vaikai ugdomi pagarbos kitai kultūrai, kitokiai pasaulėžiūrai dvasia, žadinamas suvokimas, kad gyvybiškai svarbu išmokti darniai gyventi kartu su kitais.

Valdorfo mokyklos struktūra, jos valdymo būdai, darbo organizavimo principai grindžiami kolegialumo dvasia, tuo užtikrinant galimybę Valdorfo mokyklai tapti demokratijos mokykla tiek suaugusiesiems, tiek ir vaikams.

8. Valdorfo pedagogikos siekis – formuoti ugdymo turinį atsižvelgiant į nuolat kintantį augančio žmogaus paveikslą. Ugdymo uždavinys, kurį iškelia bręstanti asmenybė, gali būti sėkmingai įgyvendintas tik tuo atveju, jei ugdymo programos yra lanksčios.

9. Valdorfo mokyklos ugdymo turinys ir metodika turi padėti įgyvendinti šias funkcijas:

9.1. sudaryti mokiniui sąlygas susidurti su jo brandą atitinkančiais sunkumais („mesti jam tinkamą iššūkį“), tuo stimuliuojant jo vidinių galių sklaidą;

9.2. palaikyti, stiprinti, įtvirtinti besiformuojančius mokinio gebėjimus, duoti peno jo vidiniam gyvenimui;

9.3. suteikti prasmingų žinių.

10. Valdorfo mokykla ugdymą grindžia savo pačių parengtomis arba pritaikytomis Valdorfo pedagogikai Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintomis bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis ugdymo programomis.

11. Valdorfo mokyklų ugdymo programos skiriasi nuo Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų ne tiek mokomosios medžiagos turiniu, kiek tuo, kada, kas ir kaip yra mokoma. Jos remiasi pasauline Valdorfo pedagogikos praktika, atsižvelgiančia į stebėjimais grindžiamas išvadas apie vaiko raidos dėsninumus, esminius augančio žmogaus poreikius skirtingais amžiaus tarpsniais. Valdorfo mokyklos ugdymo programos yra nuolat atnaujinamos, nes kiekvienas mokytojas apibendrina savo mintis, stebėjimų išvadas, kuriomis gali remtis ir kiti pedagogai. Valdorfo mokyklos ugdymo programos yra iš esmės mokytojui skirti metmenys, sukauptos patirties apibendrinimas. Jos paskirtis – būti patirties šaltiniu, gairėmis, atspirties tašku pedagogo darbe.

12. Mokytojo asmenybė turi lemiamos įtakos mokinio ugdymui. Ne tik mokytojo profesinė kompetencija, bet ir jo moralinės savybės, santykis su mokiniais bei mokomuoju dalyku, gebėjimas susitelkti, laikytis priimto sprendimo, emocinis stabilumas, mokėjimas išvelgti teigiamus dalykus, kritiškai vertinti situaciją, atvirumas naujiems dalykams lemia ugdymo kokybę. Profesinį mokytojo tobulėjimą turi papildyti nuolatinė saviugda. Mokytojas savo pašaukimą suvokia kaip atidų augančio žmogaus palaikymą mokymo, kūrybos ir asmenybės sklaidos srityse.

13. Valdorfo pedagogikoje laikomasi nuostatos, kad kiekvieno dalyko mokytojas turi aiškiai suprasti, kodėl šio dalyko, kodėl suteikia mokiniui vienokių ar kitokių žinių, ką mokomasis dalykas gali mokiniui duoti, kaip jis paveiks asmens raidą, koks mokymo būdas šiuo metu mokiniui yra tinkamiausias.

14. Mokytojo uždavinys – suteikti mokiniui prasmingų žinių ir stebėti, kas vyksta vidiniame vaiko gyvenime, jį puoselėti. Iškilus prieštaravimui tarp išsilavinimo standartuose nurodytų reikalavimų ir individualios vaiko raidos, mokytojas, pasitaręs su mokinio tėvais, turi teisę padaryti galutinį sprendimą, kada, ko ir kaip turi būti mokoma, kad nenukentėtų vaiko dvasinė raida.

15. Skleidžiantis vaiko asmenybei, pedagogo vaidmuo ir bendravimo forma su mokiniu kinta: jų santykių raidos pradžioje ugdytojas – tinkamas pavyzdys, vėliau – moralinis autoritetas, dar vėliau šis santykis išsiplėtoja į lygiavertį dialogą, grindžiamą abipuse pagarba ir pasitikėjimu.

16. Glaudus mokytojų, mokinių ir tėvų bendradarbiavimas – vienas esminių Valdorfo mokyklos bruožų. Šią mokyklą kuria mokytojai išvien su tėvais ir mokiniais, tarpusavio santykius grįsdami pasitikėjimu, pagarba bei tolerancija. Darni, laisva ir atvira visuomenei mokyklos bendruomenė turi didelę įtaką mokinių ugdymui.

17. Bendruomenė remiasi ne tik formaliomis interesų atstovavimo ir bendrų sprendimų priėmimo taisyklėmis, bet ir bendru darbu, kuris grindžiamas sąmoningai prisiimamos atsakomybės principu. Kiekvienu bendruomenės nariu pasitikima, kiekvienas yra išklausomas, siekiama atsižvelgti į įvairias nuomones ieškant bendro sprendimo.

18. Valdorfo mokyklos bendruomenė organizuoja įvairias šventes, talkas, kultūrinius ir švietėjiškus renginius, integruoja vietas bendruomenę į savo kultūrinį gyvenimą. Kita vertus, jos nariai ir patys aktyviai dalyvauja visuomenės gyvenime – rūpindamiesi savo vaikų ateitimi domisi švietimo reformos eiga, stengiasi realiai prisidėti prie jos demokratinių siekių įgyvendinimo.

IV. UGDYMO ETAPAI

19. Valdorfo pedagogika ugdymo procesą nuosekliai sieja su vaiko asmenybės sklaidos etapais, kurie skiriasi asmens fiziniais, emociniais bei mentaliniais procesais, jų intensyvumu, raiškos būdais, savimone.

20. Valdorfo pedagogika įgyvendina ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio bei vidurinio ugdymo programas.

21. Ikimokyklinis ugdymas.

Pirmuosius septynerius gyvenimo metus vaikui svarbu patirti: „pasaulis geras“. Idealią galimybę vaikui harmoningai skleistis sudaro natūrali ir jauki namų aplinka. Darželio auklėtojai stengiasi nesikišti į natūraliai besiskleidžiančią vaiko esybę, nedrumsti jo svajingo ir harmoningo pasaulio. Vaikui rūpestingai ir atsargiai vadovaujama pavyzdžiu. Matydamas pavyzdį ir pamėgdžiodamas, klausydamasis pasakų ir visais pojūčiais sugerdamas į save aplinką, vaikas pirmaisiais gyvenimo metais nesąmoningai perima labai daug vertybinės, estetinės ir kitos asmenybės raidą lemiančios informacijos. Todėl svarbu, kad visa jo aplinka – daiktai, gamta ir žmonės – būtų verti mėgdžioti. Labai svarbu ir tai, kad vaikas nebūtų perkrautas draudimais, kad galėtų patenkinti savo prigimtinių poreikių veikti, žaisti atkartodamas tai, su kuo susiduria savo aplinkoje. Auklėtojų uždavinys – sukurti sąlygas, atitinkančias vaiko poreikius. Nuolat draudžiant, stabdant jo veiklos impulsus, trikdoma valios sklaida, vėliau pasireiškianti iniciatyvos stoka, pasyvumu.

Gyvas pavyzdys skatina vaiką imtis veiklos – pradėti laisvą žaidimą, kurio metu lavėja vaizduotė – kūrybinio mąstymo raidos pamatas.

Vaikas ruošiamas mokyklai toje pačioje grupėje, kurią lankė anksčiau. Jaunesnių nei šešerių metų vaikų apsuptis palankiai veikia vaiko brendimą, padeda jam įveikti „fantazijos krizę“, kuri yra dažnas reiškinys pasiekus šešerių metų amžių. Mokyklai besirengiantiems vaikams sudaromos sąlygos laikytis jų ugdymosi poreikius atitinkančio dienos ritmo. Vaikams, nelankiusiems darželio, gali būti organizuojamos specialios priešmokyklinės grupės.

22. Mokyklinis ugdymas.

Į Valdorfo mokyklą priimami visi norintys joje mokytis subrendę mokyklai 6–7 metų vaikai. Ugdymo trukmė Valdorfo mokykloje – 12 metų. Jei, baigus 12 klasių, tėvai ar mokiniai išreiškia pageidavimą mokytis papildomus metus (pvz., ruoštis egzaminams, jei nepavyko įstoti į aukštąją mokyklą), mokykla turi teisę organizuoti ugdymo procesą pagal individualų ugdymo planą, tačiau valstybė jo nefinansuoja.

Valdorfo mokyklos dirba pagal savo pačių parengtus, Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintus ugdymo planus. Darbas mokykloje organizuojamas pagal mokyklos vidaus darbo tvarkos taisykles.

Atsižvelgus į Valdorfo mokyklos specifiką bei mokinių poreikius, į ugdymo planą gali būti įtraukiama papildomų dalykų (pvz., euritmija). Ugdymo planą per mokslo metus galima koreguoti atsižvelgiant į konkrečios klasės poreikius. Bendras dalykui skiriamų valandų skaičius per visą mokyklos laikotarpį gali ne daugiau kaip 10% skirtis nuo bendrojo lavinimo mokyklų ugdymo planuose fiksuoto valandų skaičiaus.

Valdorfo mokyklos ugdymo programos ypatybės gali lemti tam tikrus ugdymo rezultatų skirtumus nuo valstybiniuose išsilavinimo standartuose numatytų reikalavimų, tačiau Valdorfo mokyklos mokinių, baigusią pradinio ugdymo programą, pasiekimai turi būti ne žemesni nei to reikalaujama pagal valstybinių išsilavinimo standartų minimalų lygmenį, o baigusią 8 klasių programą, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas – ne žemesni nei reikalaujama pagal valstybinių išsilavinimo standartų pagrindinį pasiekimų lygmenį.

Valdorfo mokyklos mokiniai turi būti pasirengę pagrindinės mokyklos ugdymo pasiekimų tikrinimui bei brandos egzaminams. Ugdymo procese įprastinės vertinimo formos gali būti keičiamos kitomis mokymosi pasiekimų vertinimo formomis, labiau atitinkančiomis Valdorfo mokyklos ugdymo sistemą (diplominius darbus, moksliniais tiriamaisiais projektais, portfolio ir pan.). Tuo atveju, jei mokinys išvyksta iš Valdorfo mokyklos, jam išduodamas patvirtintos formos bendrojo lavinimo mokyklos mokymosi pasiekimų pažymėjimas arba įgyto išsilavinimo pažymėjimas.

Valdorfo mokyklos ugdymo proceso organizavimo pagrindas – vaiko raidos dėsningumai, kintantys mokinio poreikiai skirtingais amžiaus tarpsniais. Šios pedagogikos požiūriu vaiko pasaulėjautos, jo kognityvinių gebėjimų raida esminiais bruožais atkartoja žmonijos kultūrinių epochų bei pasaulio pažinimo būdų raidą. Ugdymo procese vaiko dabartis traktuojama kaip vidinės ir išorinės tikrovės sąlyčio taškas. Ugdymo planas orientuotas dviem

kryptimis. Viena kryptis (diachroninė) susijusi su laiko dimensija. Čia nuo archetipinių tikrovės perteikimo formų per pasakas, mitus bei legendas pereinama prie istorinio-mokslinio pasaulio aiškinimo. Kita kryptis siejama su erdvės dimensija. Čia nuo artimiausios mokinio aplinkos (namai, šeima, mokykla) laipsniškai einama prie platesnės, įvardijamos kaip gimtoji šalis, žemė, visata. Šios dvi kryptys mokymo procese yra organiškai siejamos ir viena kitą papildo.

23. Ugdymo uždaviniai, būdai ir formos yra orientuotos į mokinio raidos ypatybes konkrečiame etape. Skiriami trys mokyklinio amžiaus vaiko raidos etapai:

23.1. I etapas (1–6 klasės).

Atėjęs į mokyklą mokinys turi pajusti, kad jam mielas, artimas ir pažįstamas pasaulis neliko už durų, kad mokykla yra to pasaulio tąsa.

Pirmaisiais mokinio mokykloje metais prigimtis dar nuolat kviečia jį judėti. Ši poreikį siekiama patenkinti ugdant menišką, ritmišką judesio įgūdžius, pasitelkiant ritminius žaidimus, eiliuotų tekstų deklamavimą. Šio amžiaus vaikas daugiausia mąsto vaizdiniais, todėl labai svarbu duoti peno jo fantazijai, lavinti vaizduotę, suteikti galimybę mokiniui menine forma išreikšti savo išgyvenimus ir patyrimus. Meniškumui šiame etape skiriama ypač daug dėmesio.

Kiekvieno dalyko turinys pateikiamas taip, kad mokinys nesijaustų nešališku informacijos kaupėju, bet išgyventų emocinį santykį su atskleidžiamu jam pasauliu, žavėtusi juo. Mokinys skatinamas tyrinėti, mokytis atidžiai stebėti, įsigilinti, aprašyti, daryti išvadas, atlieka tikslumo reikalaujančius eksperimentus, įvairias praktines užduotis, tam pasitelkdamas visus savo pojūčius. Svarbu, kad išliktų asmeninis, subjektyvus santykis su mokomąja medžiaga, imlus vidinis domėjimasis pasaulio vyksmu.

1–6 klasėse klasės mokytojas veda visas pagrindines ir kai kurias kitas pamokas.

Šiame etape siekiama: atverti vaikui aplinkinį pasaulį, ugdyti grožio pajautimą, suteikti prasmingų žinių apie žmogų, gamtą, gimtąjį kraštą, išugdyti gimtosios kalbos skaitymo, rašymo, skaičiavimo įgūdžius, gebėjimą reikšti mintis, savarankiškai apdoroti naujai įgyjamas žinias, sudaryti sąlygas įgyti dviejų užsienio kalbų pagrindus, sukaupti bendravimo ir bendradarbiavimo, meninės raiškos patirties.

23.2. II etapas (7–10 klasės).

Šiame etape gilinami ir apibendrinami išklaustyti dalykai, pabrėžiant dalykų integravimą, atsiranda naujų praktinių darbų, toliau lavinami abstraktaus mąstymo gebėjimai. Įtvirtinamos gimtosios kalbos, matematikos, užsienio kalbų, tikslųjų ir gamtos mokslų, istorijos, geografijos ir kitų dalykų žinios; tęsiamas meninis, technologinis, fizinis, dorinis bei estetinis ugdymas. Pradedama mokytis informacinių technologijų – iškeliant etikos, atsakomybės bei kritinio mąstymo svarbą vertinant technologijų reikšmę ir įtaką asmenybei bei visuomenei. 10 klasėje baigiama pagrindinio ugdymo programa.

23.3. III etapas (11–12 klasės).

Ugdymo planai sudaromi taip, kad mokiniai galėtų tęsti visų pagrindinėje mokykloje dėstytų dalykų mokymąsi, bet ne daugiau kaip 12 mokomųjų dalykų. Išplėstiniu kursu dėstomų dalykų sąrašą bei dalykų pasirenkamuosius modulius mokykla formuoja atsižvelgdama į mokyklos galimybes, konkrečią situaciją, mokinių poreikius. Mokymo procesas gali būti diferencijuojamas: vieniems mokiniams sudaroma galimybė daugiau gilintis į akademinis mokomuosius dalykus, kitiems – į profesinę, darbo veiklą.

Baigdami mokyklą mokiniai pateikia pasirinktos srities atsiskaitymo darbus. Šie darbai ruošiami per visus mokslo metus, padedant mokytojui-kuratoriui. Tai gali būti mokslinis tiriamasis projektas, meno paroda, diplominis darbas, portfolio ir pan. Brandos atestatui gauti mokiniai laiko brandos egzaminus švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

V. UGDYMO PROCESO ORGANIZAVIMAS

24. Dienos struktūra, galiojanti visiems ugdymo etapams:

24.1. Mokykloje kiekviena diena prasideda pagrindine pamoka, trunkančia dvi akademinės valandas. Joje integruojami įvairūs mokomieji dalykai bei veikla (pagrindinių dalykų įgūdžių lavinimas raštu ir žodžiu, muzikavimas ir piešimas, kartojimas ir diskusijos,

individualus ir grupinis darbas ir pan.). Pagrindiniai dalykai – gimtoji kalba, matematika ir kt. – mokomi pagrindinėje pamokoje 2–5 savaitių periodais. Tai sudaro galimybę mokiniams sukaupti dėmesį į mokomąjį dalyką, nuosekliai į jį gilintis.

24.2. Po pagrindinės pamokos vyksta dalykų, kuriuos mokantis prireikia nuolatinio kartojimo (užsienio kalbos, euritmijos, kūno kultūros, muzikos, dorinio ugdymo ir kt.), pamokos ir pratybos. Siekiama, kad specialistų pamokos sietųsi su pagrindinės pamokos tema.

24.3. Rankų darbai, dailė, amatai, sodininkystė ir kitos pamokos paprastai vyksta apie pietus arba po pietų pertraukos.

25. Pagrindinės pamokos metu skiriamas laikas išmoktos medžiagos aptarimui, meniniam jos įprasminimui, pratyboms žodžiu ir raštu, naujos dalykinės medžiagos pateikimui, atpasakojimams, individualiam ir bendram darbui, derinamos susikaupimo ir atsipalaidavimo dalys. Mokytojas parenka pamokos medžiagą, sudaro planą, numato pamokos tikslus ir ugdymo būdus atsižvelgdamas į konkrečios klasės reikmes ir vadovaudamasis ugdymo programa. Siekiama pamoką paversti darnia visuma, kurios atskiros dalys dera ir papildo viena kitą.

26. Pagrindinės pamokos sudedamosios dalys:

26.1. I dalis – bendras pokalbis, poezijos deklamavimas, muzikavimas, ritminiai pratimai;

26.2. II dalis – praeitos dienos temos prisiminimas, apibendrinimas, žinių įtvirtinimas, individualus ir bendras darbas, praktinių įgūdžių bei mokėjimų lavinimas;

26.3. III dalis – naujos medžiagos pateikimas, diskusijos, dienos pasakojimas.

27. Valdorfo mokykloje kiekviena klasė turi savo klasės mokytoją, kuris ją globoja iki 6–8 klasės išskaitytinai. Klasės mokytojas, gerai pažįstantis kiekvieną mokinį, stebi individualų jo asmenybės sklaidos procesą, padeda įveikti sunkumus, su kuriais mokiniai susiduria augdami ir bręsdami, visą klasės veiklą organizuoja atsižvelgdamas į konkrečius mokinių poreikius ir iškeltus ugdymo tikslus. Pirmoje–šeštoje klasėje šis mokytojas veda visas pagrindines ir kai kurias kitas pamokas. Mokytojų kolegija, atsižvelgdama į klasės mokytojo patirtį, kompetenciją, gali siūlyti jam vesti visas pagrindines pamokas iki aštuntosios klasės (išskaitytinai). Vyresnėse klasėse pamokas veda dalykų specialistai, vienas iš jų mokytojų kolegijos sprendimu tampa klasės auklėtoju, organizuojančiu klasės veiklą.

28. Dienos struktūra turi palaikyti prasmingą pusiausvyrą tarp susikaupimo ir atsipalaidavimo, protinio ir praktinio darbo, judėjimo ir ramybės, klausymosi ir aktyvaus dalyvavimo, stebėjimo ir veiklos. Pusiausvyrą siekiama išlaikyti ir lavinant mąstymą, jausmus ir valią, atitinkamai parenkant mokymo turinį, užduotis, literatūrą, darbo būdus.

29. Ritminė veiklos kaita ir pasikartojimas padeda mokiniui išlaikyti dėmesį, išsaugoti susidomėjimą. Atsižvelgdamas į konkrečios klasės situaciją klasės mokytojas laisvai pasirenka pamokos ritmą, aktyvinimo būdus. Metų laikų šventės padeda mokiniui pajusti bendrą žmogaus ir gamtos gyvenimo ritmą, teikia darnos vaiko vidiniam gyvenimui, suteikia jam stabilumo.

30. Valdorfo mokykloje taikomi skirtingi darbo būdai lavinant gebėjimus, kuriuos reikia nuolat tobulinti (užsienio kalbos, muzika ir kt.) bei mokant dalykų pasitelkus naują medžiagą ir pateikiant naujas žinias.

31. Valdorfo mokykloje taikoma savita didaktinė forma – dėstymas 2–4 savaitių periodais. Taip mokoma gimtoji kalba, matematika, geografija, istorija, visuomenės mokslai, biologija, fizika, chemija, menas ir meno istorija.

32. Periodo metu susitelkiama į vieną mokomąjį dalyką (pvz., matematiką), paskui išmokta medžiaga paliekama „susigulėti“, kad po kurio laiko prie jos būtų grįžtama jau kitu žinojimo lygmeniu. Valdorfo mokyklų patirtis patvirtina „užmiršimo“ tarpsnio veiksmingumą: jo metu asmeninė patirtis išsipina į platesnį kontekstą, žinios tampa mokėjimais.

33. Mokymasis periodais leidžia mokiniui gerai įsigilinti ir išnagrinėti mokomąją medžiagą, susikaupti ir susiformuoti tvirtus mokėjimus ir įgūdžius.

34. Valdorfo mokykloje gyvas, vaizdingas mokytojo pasakojimas yra svarbi kiekvienos pamokos dalis, padedanti perteikti mokymo turinį.

35. Įvairių istorijų pateikimas padeda mokiniams įvertinti ir įprasminti savo patirtį, suteikia galimybę geriau suvokti tai, kas patirta ir išgyventa. Dažnai skausmingi išgyvenimai – praradimai, baimė, pyktis – gali būti neutralizuoti mokytojui papasakojus istoriją, kurioje mokiniai geba išvelgti ir atpažinti savo jausmus.

36. Pasakojimai imami iš įvairių šaltinių ir yra įvairaus pobūdžio: pasakos, padavimai, pasakėčios, legendos, Biblijos istorija, mitologija, autoriniai literatūros kūriniai (pirmiausia – lietuvių tautos literatūrinis palikimas). Tekstai parenkami atsižvelgiant į amžiaus sąlygojamus mokinių poreikius bei siejant juos su mokomąja medžiaga. Pavyzdžiui, jaunesnėse klasėse vaikams sekamos pasakos apie raides, vyresniems mokiniams pasakojamos išymių žmonių biografijos, padedančios geriau suvokti istorinius įvykius ar mokslinių atradimų aplinkybes.

37. Kiekviename pasakojime yra pradžia, įvykių seka ir jų padariniai. Taigi nuo pat pradinių klasių mokiniai turi puikų pavyzdį, kaip konstruoti pasakojimą, perteikti išpūdžius visiems suprantamu būdu.

38. Gyvas, tiesioginis mokytojo ir mokinių bendradarbiavimas yra viena esminių sąlygų, padedančių mokiniui sėkmingai internalizuoti pamokos turinį.

39. Valdorfo mokykloje mokytojas parenka mokomąją medžiagą ir pateikia ją mokiniams vadovaudamasis mokymo programa bei atsižvelgdamas į konkrečioje klasėje besimokančius mokinius. Mokydamiesi mokiniai remiasi mokytojo pasakojimu, papildomai naudojami įvairiais informacijos šaltiniais: originaliais dokumentais, mokykliniais vadovėliais, enciklopedijomis, žinytais ir kt.

40. Kiekvienas mokinys kuria savo sąsiuvinį-knygą – pagrindinėje pamokoje mokomo dalyko darbo užrašus, kuriuose atsispindi tai, ką mokiniai mokėsi tuo periodu, braižo žemėlapius, diagramas, piešia, sudarinėja žodynus ir kt. Taip mokiniai tarsi patys parengia sau vadovėlius. Šis kūrybinis darbas leidžia mokiniui per savo suvokimo prizmę ir darbo patyrimą geriau įsisąmoninti mokomąją medžiagą. Sąsiuvinis-knyga svarbus ir mokytojui: jis padeda gauti daugiau žinių apie mokinio individualius pasiekimus, jo asmenybės raidą.

41. Užduotys ir projektai, kuriuos mokiniai ruošia savarankiškai nuo šeštosios klasės, lavina jų gebėjimą skaityti ir naudotis mokslinė ir technine informacija.

42. Mokinių vertinimas.

42.1. Pradiniame etape mokiniai vertinami idiografiniu būdu. Vyresnėse klasėse vertinimo sistemą pasirenka mokyklos bendruomenė. Informaciją apie mokinių pasiekimus ar nesėkmes mokytojai reguliariai išsako tėvams dažnų susitikimų metu, praneša raštu, tariasi bei drauge sprendžia, kaip padėti mokiniui įveikti sunkumus.

42.2. Mokytojas stebi kiekvieno mokinio individualią raidą ir mokslo metų pabaigoje pateikia išsamią charakteristiką, kurioje aprašomi jo mokymosi pasiekimai, pastangos, aktyvumas, ypatingi kokios nors srities gebėjimai, socialiniai įgūdžiai ir kt.

42.3. Tuo atveju, jei mokinys išvyksta iš Valdorfo mokyklos, jam išduodamas patvirtintos formos bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo pasiekimų pažymėjimas arba įgyto išsilavinimo pažymėjimas.

43. Ugdymo kokybės stebėseną vykdo:

43.1. Valdorfo mokyklos bendruomenė. Ji apsisprendžia, kokias veiklos sritis jai būtina įsivertinti, ir tuo remdamasi reguliariai atlieka vidaus auditą pagal pasirinktą metodologiją. Valdorfo mokyklos pedagoginio proceso kokybės valdymo, vertinimo metodai apibrėžiami Valdorfo mokyklos nuostatuose (įstatuose). Jais remdamasi Valdorfo mokykla analizuoja ir vertina ugdymo kokybę bei rezultatus ir ne rečiau kaip kas dveji metai pateikia steigėjui suvestinius duomenis, kuriuos būtų galima lyginti su valstybinių išsilavinimo standartų ir su Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytais mokyklos vidinio audito kriterijais. Valdorfo mokykla sistemingai informuoja mokinių tėvus apie teikiamo ugdymo kokybę, vidinio ir išorinio vertinimo rezultatus.

43.2. Švietimo ir mokslo ministerija, apskričių viršininčių administracijų valstybinės švietimo priežiūros institucijos.

44. Valdorfo mokykloje dirbantys pedagogai turi atitikti Švietimo įstatyme numatytus reikalavimus. Darbui Valdorfo mokykloje būtina specifinę profesinę kompetenciją mokytojai įgyja baigę seminarų kursą, organizuojamą užsienio arba tarptautinių metodinių centrų (pvz., IAO – tarptautinės Valdorfo mokyklų asociacijos) ar jų padalinių Lietuvoje.

45. Pedagogus rengiančiose Lietuvos aukštosiose mokyklose sudaroma galimybė būsimiesiems pedagogams susipažinti su Valdorfo pedagogikos pagrindais. Valdorfo pedagogikai skirti kursai gali būti siūlomi klausytojams ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo institucijose.

VI. VALDORFO MOKYKLOS STEIGIMAS, VALDYMAS IR FINANSAVIMAS

46. Valdorfo mokyklą gali steigti Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys.

47. Valdorfo mokyklos valdymą detalizuoja mokyklos nuostatai.

48. Valdorfo mokyklos finansuojamos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Valdorfo mokyklos gali teisės aktų nustatyta tvarka gauti mokyklos bendruomenės narių, kitų vietos bendruomenės atstovų, institucijų, užsienio valstybių organizacijų bei piliečių savanoriškai teikiamas lėšas ar materialines vertybes ir įstatymų ar teisės aktų numatyta tvarka panaudoti jas mokyklos pedagoginei veiklai bei materialinėms sąlygoms gerinti.
